

ముని పలుకు

శ్రీరామోద్దండమూర్తి భగవంతుడా కాడా అను విషయమునుగూర్చి చర్చచేయుటకు నాకుద్దేశముగాని, శుభశతగాని, యవసరముగాని, ప్రయోజనముగాని లేదు. వాదప్రతివాదములు హాండిత్యవాగ్యుద్ధనైపుణ్యాదివిశేషముల వెల్లడింపఁగలుగునేకాని, సంసరణసాగరతరణోపాయముగు భక్తినిమాత్రము కలిగింపజాలవు. భక్తికి మూలము విశ్వాసము - విశ్వాసమునకుమూలము పూర్వజన్మకృతపుణ్యము-ఆ పుణ్యమునకుమూలము సద్బుద్ధి-ఆ సద్బుద్ధికిమూలము పరమేశ్వరానుగ్రహము-కావున అమూల్యమగుకాలమును వ్యర్థవాదనకై వినియోగింపక, మనమందఱము విశ్వాసానుసారముగా బుద్ధ్యనుసారముగా శక్త్యనుసారముగా సర్వశక్తుని-సర్వజ్ఞుని-సర్వవ్యాపిని-అత్యద్భుతజగ

న్నాటకనూత్రధారుని — అనిర్వచనీయప్రభావుని — శ్రీమన్నారాయణుని
సేవించి జన్మసాఫల్యమునొందఁ బ్రయత్నింతము. వాతకులకిదియె
నా సమస్కారపూర్వకవిజ్ఞాపనము.

హిందువులకు రామభక్తి బోధింపబూనుట కమృరవీధిని సూచు
లమ్ముటవంటిది. ఆ సేతుహిమాచలపర్యంతము సర్వప్రదేశముల శ్రీరా
మసంకీర్తనలు జరుగుచుండును. రాముఁడోనెలలేని కుగారిమమైనను లేడు.
రామప్రశంసచేయని కుకవియైనను లేడు. రామనామము చెవిసోకిన
తనె యెడలు పులికరింపని కుజనుఁడైనను లేడు. భారతీయులకు నీతా
రాముల పవిత్రచరిత్ర ప్రాణములకంటెను మధురామహానమైనది.
వాల్మీకి రామాచుణము, తులసీదాసురామాచుణము, కంభరామా
చుణము, భాస్కరాదల ఆంధ్రీకృతరామాచుణములు, కాళిదాసాదుల

రఘువంశాదికావ్యరాజములు, శ్యాగరాజస్వామికృతులు, రామదాసు
కీర్తనలు, నీలమర్మ పెండ్లిపాటలు, పానుకాష్ఠాభిషేకాదినాటకములు,
దాశరథీత్యాదిశతకగర్వములు, పురాణకాలక్షేపములు, హరికథలు,
“లవకుశ” మొదలగు టాకీలు సుప్రసిద్ధభరతదేశపుజనుల శ్రీరామాను
రాగసంపత్తిని వేనోళ్ళజూటుచు. శ్రీరామానతారత స్త్వమునకు వ్యతిరే
కముగా ఎవరేమిచెప్పినను ఎవరేమిచేసినను ఎవరేమిన్నాసినను మనహృ
రామభక్తి అణుమాత్రమైనను తగ్గదుత్కదని నొక్కవక్కాణించుట
కాధారములుగదా. కాబట్టి, యీ రాఘవశతకప్రణీతప్రశంసనీయుడు
కాకపోయినను ఓంతవ్యండుకాకపోడు.

ఉదుతభక్తిని స్మరించి నాకుదోచినట్లీశతకము రచించితిని.
ఇది రెండవకూర్పు. క్రొత్తపద్యములుకొన్ని యిందుఁజేర్పఁబడినవి.

అంత్యమునరల్లోపముగా “జన్మకర్మ” శబ్దప్రయోగమును, అర్థసాలభ్యమునకై కొన్నిచోట్ల విసంధులును, మఱికొన్నిచోటల సరళాదేశనిరాకరణమును, రేఖాకారమైత్రియును అఖండయతియు నీతిభక్తిప్రబోధమునకై భావపునరుక్తియు నేను బుద్ధిపూర్వకముగా నొనరించినవే. మఱియు నెట్టిసాలిత్యములున్నను పాటింపవలదనియు, నేనెంత గాంధికభాషాభిమానినైనను సముచితసంస్కారవిముఖుడఁగాననియు, సరసహృదయులగు పాఠకులకందఱకును మనవిచేయుచున్నాను. నాకుఁబ్రోత్సాహముగలిగించిన ఆంధ్రసోదరీసోదరమణులకు మిక్కిలికృతజ్ఞుడను.

శ్రీసీతారాములకు జే!

జనమంచి సీతారామస్వామి,

అ న కా ప థ్తి.

అనకాపల్లి పురపాలక సంఘాన్ని తవద్దాలయ ప్రధానోపాధ్యాయులు శ్రీ అడిదము నారాయణమూర్తి, యం.యె., యల్.టి.గారి

సాహాయ్యము

పంచరత్నములు.

1. ధీయుతుడు బుధేశ్వరవిధేయుడు ధర్మపరుడైన నా నారాయణమూర్తి యీ శతకమచ్చపడంగ మనోదరంబుతో సాయమొనర్చేవిత్తమునొసంగి; కృతజ్ఞతఁజూపఁబడ్యముల్ వ్రాయునుగాని తద్దత్తవర్ణనసేయఁదరంబె రాఘవా॥
2. అడిదముపంశభూషణములైన కవీంద్రులు దాతలెందఱో పుడమిజనించి సద్యశముఁబొందిరి దేశమునందుగాన నీ తఁడును సుకార్యముల్ సలిపి ధన్యతనొందఁడె; మల్లెపువ్వులే పొడమునుగాని మల్లియకుఁబుట్టినె సారభహీనపుష్పముల్॥

3. ఏరికినైన దానమొనరించుటయన్నను దైవభక్తసత్కారముచేయుటన్నను శఖండముదంబుగాంచి యెంతయో నేరుపుమీఱవర్తిలుచు నిత్యము సత్కృతులొనరించు నా ధీరునిఁడశ్వశ్రీమణి నుతింపకపోదురె యెట్టివారలున్॥
4. 'స్వార్థమునకై పాటుపడెడువారెగాని త్యాగమంతగఁజేయు నుద్యోగులెవరు! పైకి శ్రీరంగసీతులు పల్కవచ్చుఁ జేతులార డబ్బువ్యయముసేయఁగలరె పుణ్యఁడైన నారాయణమూర్తికరణి! అతఁడుఁడత్కుటుంబంబును సఖిలశుభము లంది వర్తిలునట్లు నేనాచరింతుఁ బౌర్ణిరసము సీకు సతిలంబుఁబరమపురుష! సకలహృద్వర్తి! శ్రీరామచంద్రమూర్తి!

రాఘవశతకము.

శ్రీరాఘరామచంద్రయని చిత్తము రంజిలనొక్క-మాటు నీ
పేరుస్మరించి నంతడనివింగని యీకలికాలమానపు
కారుణికత్వముట్టిపడఁగాఁచెదవంచు నెఱింగి మానసం
భారఁగ నీకుఁబడ్యకుసుమాంజలి సేయుదునయ్య రాఘవా॥

రాముడుపూర్వకాలమున రాజయి కీర్తినిజేందెగాన శ్రీ
రాముడుదేవుడేయనుచు, బౌద్ధసేయుట పెట్టిగాదె యం
చీమహినైవ్యరేని నను హేళనచేసినజేయనిమ్ము నా
కేమి కొఱంతవాటిలు? నభీష్టవిధంబున భక్తుడైనచో
నమనుజుండుగాని తరియించుగదా భవవార్ధి రాఘవా॥

*

*

*

పరులప్రశంసనొందుటకె భక్తినిజూపెడు దొంగకంటె ని
బ్బరముగ నా స్థిత్యమునవర్తిలు మూర్ఖుడె శ్రేష్ఠుడుర్వర
పరమతనిందసేయుటకుఁ బాజ్ఞతమిఱి నిదర్శనంబుల
బరులకు నచ్చజెప్పఁగల బ్రహ్మవిందుడవడయ్య రాఘవా॥

నమ్మకమేది మానసమునంగలదో యదితోఁజుజేయు మా
రమ్ముల దైవభావనయుఁబ్రార్థనపూజనసేవనాది కృ
త్యమ్ములుఁజేయ హక్కుగలదందఱకున్; మఱియేల వ్యర్థవా
దమ్ములు? నీ యనుగ్రహముదక్క నిఁకేదియువద్దు రాఘవా॥

*

*

*

ధరణిని రామనామజపతత్పరతామహిమంబుచేత నెం
దఱో భవసాగరో త్తరణధన్యత గాంచి, యఖండమోక్షరా
జ్యరమకు శాశ్వతాధిపతులై రని వింటినిగాన నేను నా
నిరుపమభాగ్యమొందఁదగు నిష్కపలోద్యమమాచరింతు, నీ
యరమరలేక వోడ్పడవె యడ్డములన్నియుఁదీర్చి రాఘవా॥

పోతనభాస్క-రాడికవిపుంగవులట్లు కవిత్వమల్లగా
నాతరహానె యెన్నఁడయినా? తలిదండ్రులు మొద్దుఁగుట్టనిఁ
పై తము మక్కువందనిపి సంతసమొందకపోదుగాన, ఆ
రీతినె నీవు నా పయిని వేమరసంబొలికింపు రాఘవా॥

*

*

*

ఎన్నోనాటకముల్ మఱెన్నోకథలింకెన్నోప్రబంధంబులె
న్నెన్నోపాటలు నిన్నుఁగూర్చి పెంపెన్ బృథ్విలంబందహః!
యెన్నునీచరితంపుమాధునికి నీడలేమస్యమి! లడే
నన్నీరీతిభవత్ప్రశంసకునుబూసంజేసెఁగా! రాఘవా!

ఎంచగరానిప్రేమమున నీనిటుచెప్పెదనాంధ్రపద్యముల్
 మంచివిగాకపోయినను మానసమందలి భావమెంచి మ
 న్నించెదొ చిన్నపుచ్చెదవొ యెట్లయినన్ సరె యేమిచేయుదున్!
 కొంచెముపింజీయున్నపుడు గొప్పదియెట్లగఁగొల్పె? రాఘవా॥

*

*

*

ఏలికవన్నభావమున నెవ్వరు నీకొఱకేమొసంగినన్
 శీలముఁబట్టిగారవమాచేసిగ్రహింతువుదానిన్, గానిచో
 ఏలభుజింతువా శబరియిచ్చిన యెంగిలిపండ్లమున్ను; నీ
 లీలను భక్తులన్ దనుపలేడు మఱేవిభుఁడైన రాఘవా॥

ఓడలపెట్టినట్టి పనియెంతయుగొప్పది, కాని, నేరుపే
లేదయ; యైన నేమిఁకఁజలింపను; సేతువుగట్టువేళ నీ
వాదటగోయినా వుడుతయాచరణంబున కట్టులిప్పుడూ
నీదయవెల్లడింతువని నేనునునమ్మితి నోయి రాఘవా॥

*

*

*

తియ్యఁగనుండుఁదేనియలు, తియ్యఁగనుండును పంచదారయ్య
తియ్యఁగనుండునిక్షువును, తియ్యఁగనుండు నరంటిపండులు
తియ్యనివట్టివెన్నోజగతిగల; వైసను, రామనామపుం
దియ్యఁదనంపుసాటియగు తియ్యనయెండునులేను రాఘవా॥

రా ఘ వ శ త క మా .

ఇడుమలఁజెట్టితందు నిను నెన్నడు దూఱనయా మహాఘోష-
కడుదయనీకంఁగల్గుటయె కారణమంచునుదోమపానినే
బడుటకు లోకమెట్టిదా విజయలు తెల్పుఁగఁబొలిసెట్లు తె
వ్వఁడు నెఱింగింపలేదనుభవంబై ప్రశస్తప్రభుకౌజ్జ, రాఘవా॥

*

*

*

ఒకనిఁగమోదంగాను, మఱియొక్కవిభక్తవర్యుగాను, శే
తోశనివివాగ్నిగాను, నిశకనాశ్కనిగాయుక్తుగాను, లోకమం
దాశనిశేషప్రేక్షమఱియొక్కనికండునటుల్ స్పృశింతువ
య్యకదరా నీపుమానపులనందఱ నదృశ్యరీల రాఘవా॥

సిరియున్నందునగాక వేఱుగతిఁగొంచెంబేనియుఁ గౌరవా
దరసేవార్హతలేని మానవులచెంతంజేరి మండాడుచుఁ
ధరపై జీవనయాత్ర సల్పుటతిద్దింతాహేతువౌనక్కఱ!
పరులఁవేడుటకంటె సత్కవికి నాప త్తేదయా? రాఘవా॥

14

*

*

*

ఏయుద్యోగమొచేయఁబూనకయె, తానెవ్వరిఁబ్రార్థింపకే
మాయల్ పన్నక యీ కలిఁ నరుడు సంసారాంబుధిఁదాటలేఁ
డేయంచెందఱొ పల్కుమాటయు నిజంబేయైనగావచ్చు; నీ
దే యాభాధదొలంచుభారమును తగిద్రీసోవవే రాఘవా॥

15

బమ్మెరపోతరాజు కవివట్టపురాజయి, భూమిరాజభూ
గర్వముల్పేణీకరించి, సకలామరవందితరామరాజపా
దములుమాత్రమేకొలిచి ధన్యతగాంచినపూజ్యుడంచు దే
శమునగ్గి రి సంతతముఁజూపెడి, నెంతఘనుండో! రాఘవా॥

*

*

*

కృత్తిలో దోషములెంచియెంచి కవినాక్షేపించుటేమంతగా
ప్వతనంబా కవికష్టమెట్టిదియో కావ్యంబల్లుప్రాధుండగా
కితరులగాంచఁగలేరు; విడ్డఁగనునప్పేవేదన్ఁగ గర్భిణీ
సతిపాపించునో గొడ్డురాలికెఱుఁగన్ శక్యంబొకో! రాఘవా॥

పరిమళయు క్త్ముక్ గనులపండువునైన గులాబిపువ్వుడే
 సరణిని గంటకాళిసరస్ జనియించునో, పంకమందునే
 కరణిని బద్ధ ముద్భవముగాంచునో, యల్ప గుణంబుగల్గుగా
 యరయఁగదోషమున్నయెడ; నయ్యదిగాహ్యముగాదె రాఘవా॥ 18

*

*

*

ఎంతటి గంధమందయిన నెవ్వయె ఠప్పలుకొన్నియుండుదా
 నెంతటివాఁడుగాని నరుడెద్దియెదోషముగల్గితరు; గా
 సంతకశంకమున్నదిగదా శివుఁడుదలమీఁదఁబెట్టు కొ
 న్నెంతటివానికైన, జగమందిఁజఁబూర్ణుడెవండు? రాఘవా॥ 19

వీడునువాఁడునంచు మది వేఱువిధంబులనెంచ; నేను నీ
 వాఁడనటంచువేడిన ప్రశస్తునిబ్రాహ్మకమానసంచహః!
 నాఁడుసముద్రతీరమున, నాథ! ప్రతిజ్ఞ యొసర్చినాడవే;
 నేడెటులప్రసన్నవ్రతము నేనునువేడె? మహత్య రాఘవా॥

*

*

*

రావణరూపుమాపియిళ రాజ్యనోనరునునిన్ను లంకకుఁ;
 తావనెయంచునాతఁడును గ్రక్కనవచ్చి మహిజనిచ్చినఁ
 రావణనాయయొక్కకును రాజునుజేయుమనంచుబ్రీతిహా
 నీవు విభీషణాఖ్యుగరుణించినవాడవుగాదె! రాఘవా॥

రాతిరివచ్చినకా బగలురావలయుంగద దానివెన్న; న
 స్త్రీ తమయాపదల్దొలగి యొత్తయు సౌఖ్యముగల్గునంచుగ
 ప్పాతురులెంచి మానసములందు నినుంగడు నమ్మియున్నచో
 ఏ తఱివో సుఖంబుగలిగించెను తప్పకనీవు రాఘవా॥

*

*

*

చలిశాధకాదొలగింపనగ్నియుచిపాపీడబోగొట్టగా
 జలముకా, తుత్తునడంప నన్నము నవశ్యంజానటుల్ భక్తి కా
 వలయుకా సంసరణార్తిదీర్చి ముదమాపాదింపగాబట్టి ని
 శ్చలదీక్షకనినుగొల్పు నేర్పనిగా సల్పంగదే రాఘవా॥

భక్తింగాలముఁబుచ్చఁగోరినఁగుటఁబంబెంతయో పెరుచుఁ
భక్తింగూర్చియె సంతతంబు శ్రమముఁబొందించెడున్; భాగ్యసం
యుక్తుల్ మత్తఁచేత దుర్విషయతాలోచ్యపేతులై భక్తి నా
సక్తిబొందుటెయర్దు; నీకొలువనసామాన్యమే? రాఘవా॥

24

*

*

*

అరిషడ్వర్గముఁగెల్చినన్బరమసౌఖ్యంబబ్బునం చెందఁజెం
దఱొత్త త్వష్టలు పల్కుచుందురది సత్యంబేయఁగంగాని, యె
వ్వగుసాధింపఁగనేర్తురయ్య? అదిపై పెనున్నదేయంత! సా
గరనీరంబులు తియ్యనౌటెటులొ యాకార్యంబటుల్ రాఘవా॥

25

హరియునులచ్చికిఁ వశుడటన్న మతెవ్వఁడుగాఁడు? తద్యశీ
 కరణకళాప్రభావమవగా నటువంటిదినుమ్మి బాపురే!
 సిరియెటనుండునో యచటఁజేరుదురెందఱో దానికోసమే,
 నరులుపరుండుచోటులనె నల్లులుపట్టువిధాన, రాఘవా॥

*

*

*

ధరపై నిప్పుధనాధికారములు పొందంగల్గునెంతేని యా
 దరమందొక్క శతాంశమేనియును విద్యుల్ గాంచలే వక్కటా!
 పరమాధర్మమయంబులోకమని సర్వాంశంబులుఁజాటు; నె
 శతీవచ్చొదయనీకు ధర్మమును సంస్థాపింపఁగా? రాఘవా॥

“ప్రతియుగమందుఁబుట్టెదను సామలనెల్ల నడచి సాధుసం
తతులనుబోచి ధర్మమును సాధనసేయఁగ,” నంచుఁబొద్దుతో
నతికరుణార్ద్రమానసుడవై మఱియొక్క స్వకూపమందుఁబ
ల్కితివని ‘గీత’ చెప్పినది కేవలసత్యముగాదె రాఘవా॥

*

*

*

వినయముఁదోపనీను, మదవృద్ధికిఁదోడ్పడుఁబెంచుఁగోధముఁ,
కనులనుఁజూడనీను, మఱికర్ణములఁబివనీను, బంధులఁ
మునుపటియట్లు సన్నిధికిఁబోవఁగనీదధికారలోగ మే
మనుజునిఁబట్టుకొన్న; అదిమానువువై ద్యుడెవఁడు? రాఘవా॥

సుబ్బుండైనను కల్పిక్కినియెడన్ సుబ్బయ్యగారేయగున్;
 డబ్బుల్లాగ సనేకులాతనిగొల్పింబోయి స్తోత్రంబుగా
 దబ్బుల్ వల్కుదురాతఁడేప్రభువునాతండే గుణాశ్చంద్రుఁడనఁ
 డబ్బేదై వమటంచుఁజెప్పఁదగు కాలంబజ్జేఁగా! రాఘవా॥

30

*

*

*

విదాభ్యాసఫలంబనంగ నకటా! విత్తార్జనంబంట! యే
 యుద్యోగంబునొచ్చేయుటంట! యధికార్యోనాదులొంట! దు
 ర్విద్యాబుద్ధులునేర్పు పద్ధతులుపొొప్తింపఁమఱేమాను! ధ
 ర్మోద్వక్తుల్కఱవొట యబ్బరముగాదూహింపఁగన్ రాఘవా॥

31

వరశుల్కంబునున్వీకరించుటతిపాపంబై ననాఁగొక యె
వ్వరుమానంగలరయ్య! దానికొఱకే వై వాహికోద్యుక్తులౌ
దును! విద్యాభ్యసనంబుదానికొఱకే! దుర్దాంతవిత్తాశయే
ధరణిలాలనసేయ, దిక్కుగలదే ధర్మానకున్? రాఘవా!||

32

*

*

*

చెడినను మామయేచెడును జేకొనెదన్దగినంతకట్టుమున్
విశువనుపై సయైన, ననిపెండిక్కుమారుఁడు పట్టుపట్టినన్
గడఁనుఁదనంబుగానదియగాంచునుబంధుజనాదరంబు, నొ
క్కఁడయిన ఛీయనంశుగద కాలమహా త్వమదేమొ! రాఘవా!||

33

సంతకుఁడోల్లిగోవులను చాలవెలియ్యఁజూనువాఁడికే
 సంతసముప్ప విక్రయముసల్పెడునట్లులు, పెండ్లి సంత నెం
 తెంతయొద్రవ్యముగొనుచు ఏముసలయ్యలకేనికూతుల
 సుంతయుసిగ్గులేకొనఁగు శుంతలనేమనవచ్చు! రాఘవా॥

*

*

*

శ్రీరఘరాముమామనని శ్రీమిథిలానగరాధినాథుఁడు
 శ్రీరమణీసమానయగు సీతకుమామనటంచు నాయయె
 భ్యారమణుండుపోగఁగ, మహాదృష్టశోభఁజెలంగుపెండ్లికి
 ధానిణియంచునాటిగలదా పరిపూతచరిత్ర! రాఘవా॥

గుణవతులౌనవోధలకుఁగూడ గృహంబుల అత్తగారవో
రును భరియింపలేమిఁగడురోతజనించును బ్రాణమందుఁగా
పుననెయకాలమృత్యువునుబొందుదురెందఱోయంచుబల్యదుర్
జనులీల నట్టియత్తలె పిశాచములందొక్కఱతి! రాఘవా॥

*

*

*

నెమ్మిసరణ్యగామివగు నిన్విడకుండులతాంగిజూచి “కీ
తమ్మ! భవన్ముఖంబుక్షణమైనను జూడక నేను నిల్వలే
నమ్మరో! నాదుకోడలుగనై తివి కష్టములిన్నికంటాకే
నుమ్మి” యటంచు శోకమునఁజొక్కినయట్టి మహాత్మురాలి, వి
యమ్మనుబోలరాదె జగమందలియత్లుప్తేమి! రాఘవా॥

వనమందుండి శరీరక్షణమొనర్చుకొని యోగించి, కు
 జ్జనిపై జైటిలివమ్మ యీ భువనభారంబెల్ల; ఏకార్థమై
 వ్యనికెంతేనులభంబాయంచునుదలంపక, నీవు నాయాండచూ
 వినదే హెచ్చగుపక్షపాతమనితోపించుంగదా తల్లిరో
 యని కైకేయిని మెచ్చునీకుఁ బ్రతియాహుఁ! నీనగా, రాఘవా॥

38

నీతండ్రికొమును సత్యబద్ధుఁడలుపక నీపెల్ల రాజ్యంబుసం
 ప్రీతికొచ్చిడి ప్రయాణమానెడ “ననుకొమి వెంటఁగొంపోవకే
 మీతోఁగూడవనించునప్పుడు వనంబే నాకయోధ్యాపురం
 బై తనికొగలిగించునంచెఱుంగరే పొడవేర్వరా?” యన్న శ్రీ
 సీతాదేవిమహాకృత్యైల్లపుడు రక్షించుకొనుముకా! రాఘవా॥

39

నీకుంబటముగట్ట సంతసముతో సీతండ్రిఁనుత్తింపఁదా
 మేకగ్రీవముగా జనుల్పొగడి యెంతేహర్ ముంజెందినన్
 నీకేమోదముగల్గలేదటగదా! “నేరాజన్తేనన్ బ్రజా
 నీకంబున్దనియింపనేర” నను సందేహంబుగాఁబోల్చి!
 లోకంబందున నీచుడంకువకు నీడున్గాంతుమే రాఘవా॥

*

*

*

అజ్ఞానంబువిశేషమైనపుడె గర్వాంధత్వముంగాంచి, స
 ర్వజ్జత్వంబు ఘటిల్లినట్లె మదిలోభావించుచుర్వూడు; తాఁ
 బ్రాజ్ఞుండైన నడంకువంగలిగి యల్పజ్ఞండుగా నెంచెడిన్;
 ద్రజ్ఞశాలికిభూషణంబనఁగ నమృత్వంబెగా, రాఘవా॥

సిరికృపయబ్బువారలకుఁజేకుఁజూడు సరస్వతీదయా
గరిమము; భారతీప్రియులు కాంచఁగఁజాలరు లచ్చిమక్కువఁ;
సిరియును విద్యయుంగలుగఁజెల్వగుకూపమునబ్బు, దబ్బెనే
నురుగుణరాజియుంగలుగ, దొక్కధరాతనయావిభుండె య
బ్బురముగనన్నియుంగనిన పూజ్యుఁడటందుగుగాదె! రాఘవా॥

*

*

*

“కడుపారకదనుఁగన్నల్లయగునా కాసల్యకంఠైనినుం
గడుఁబ్రేమంబునఁజూచి నీకళల సత్కారంబులంజేయుచుం
డడిరాముఁ వనభూమికింబనిచితేలేరాక్షసి?” యన్న భ
క్తుఁడుకీమద్భరతుండె నీగుణముమాకుండెల్వెగా రాఘవా॥

అడవులలో పసింపుఁగ జటాజినముల్ ధరియించి మీపురిఁ
విడిచి రయాననీవుచనువేళ భవన్నగరంబులోననుం
డెడుజనులెల్ల నిన్విడువలేకతినుఁఖముతోడ నీదువెం
బడిఁజనుచుండిరంట! యెటువంటిగుణంబులొనీవి! రాఘవా॥

*

*

*

ఒకయూరేలేడిమానవాధముఁడె గర్వోద్యోగియై కన్నుగా
నకవర్తించునుగాని లోకమునకుఁ నాఘుండవై యుండియున్
సకలాత్మద్భుతశక్తులఁగలిగియున్ శాంతుండవై యాశితా
లికభీష్మారములిత్తువన్యశముగలెన్నీకనఁ! రాఘవా॥

రాతినినాతిఁజేయ, భృగురామునిగర్వమడంప, నభిర్క్తి-
సేతువుగట్ట, రావణునిజీవముఁద్రెంప, నరణ్యవాసులౌ
కోతుల బంధుమిత్రులుగఁగూర్చుకొనంగ, విమాతృకైన సం-
ప్రీతినిసేవలంజలుపఁబృథ్విమతైవ్వఁడుచాలు? రాఘవా॥

*

*

*

నినునొకసారిచూచిన మునీశ్వరులైనను మోహమంది, ని-
ష్పయమునకైచూడవలెనంచునుగోరుదురంట! యకార! నీ
యనుషమరూప మొక్కపరియైనను జూపఁగరాదెనాకు? నిఁ-
గనుటిఁక నెప్పుడెప్పుడని కన్నులుకాయలుగాచె రాఘవా॥

అరయు నెంతదృష్టమొగదా గుహుడొందివదల్లనాడు! నీ
తారములుండువచ్చెననితత్క్షణమేప్రమదాల్చిముని ని
న్నదిరఘూత్తమాయనుచు నుత్పటమాత్రమిగఁగిలింపె! నీ
కూడిమియున్నచో, నెవరికోరిక నిష్ఫలమాను? రాఘవా॥

*

*

*

శ్రీకర! మానుషీకరణరేణుసమేతములంచు ధాత్రిలోఁ
జాకటక్తిగొంచిన భవచ్చరణాబ్జములిప్పు నావకుఁ
సోకిన, నద్దియేమియుఁగునోయని భీతిని నీపందరబుల
సోకజలంబులంగడిగెదొల్లి నిపాదవిభుండు బాపుచే!
నాకటువంటిభక్తియె మనంబునఁగల్గనిమ్ము రాఘవా॥

పరులను వేడఁబోసనుచు బాసయొనర్చినవాడఁగాని, పేదఁజీకముచేత వాళ్ళియతి దప్పితిగా! పరితాపవహ్నిచేదరికొనుచున్నదయ్యమది; దాతలకెల్లను దాతత్వెన నీ శరణనియున్నవాని కగచాటను బెట్టెదవేల? రాఘవా॥

*

*

*

కోరికలుజ్జగించిన నకుంతిత మానసశాంతిఁబొందఁగా నేరుచుమానవుండదియె నిక్కపుసాధనమింక నేదియున్ ధారిణి లేదు లేదనుచుదదృజ్జులు పల్కఁగవింటిఁగాని యే కోరిక లేనియున్ని సమకూరు విధంబదియేది? రాఘవా॥

సిరిగలయవు నీపయిని చి త్తము నిల్వదటండుగొని పే
దఱికముమాత్రమేపగిది దానిని నీపయినిల్పు? మ త్తత
సిరిగలవాఁడు మై మఱిపుఁజెందిన, బీదగృహస్థు దీనత
పరజనయాచనాద్యమితేబాధలఁజెందకయున్నె? రాఘవా॥

52

*

*

*

అడుగుటకంటె ఘోరతరమైన విపత్తిలగ్ననేరదె
న్నఁడుఁజేయి సాఁపకుండఁగ దినరబులబుచ్చుటె కష్టమంచుదోఁ
చెడిని కుటుంబప్రోక్షణముచేయుట తప్పదుగాన; నాకు నీ
యడుగులుగొల్వశాంతియెటులబుచ్చును నీకృపలేక రాఘవా॥

53

ఏమనుజుండు తానెచట కేగినచోనుగాక, యెవ్వరికీ
 వేమటుఁజూచివేడిననువేడునుగాక, యద్భుష్టశూన్యత
 గామితముందలేక కడుగానినిమాత్రము పొందుటబ్రమే?
 గామముత్రొత్తదై నడనకర్కము త్రొత్తబగాదు రాఘవా॥

*

*

*

ఎల్లవిధంబులకా ధనికబృందదయారసమొంద యత్నముల్
 చల్లఁగ జేసిచేసె, విరసత్వముదప్పమతేమిగాంచలే
 కులఁగులులందుఁగొంది, వినుగొంది, విరక్తినిజెంది “ధీధనం
 బొల్లమనర్థపేతు” వనయు క్తమె? సక్కుదుద్రాపండు ముక్
 పుల్లఁగనున్నవన్నకతపోలికనుండునుగాదె? రాఘవా॥

ఎక్కడఁబూచినక్షపటమే యభివృద్ధినిజెందుచుండు హా!
యొక్కఁడులేడు నీతి మనుచుండెడివాఁడొకవేళనున్నచో
సుక్ష్మవల్కలదరిద్రతను సుంతయుపొఖ్యముగాంచలేక; నా
కక్కజమాను యోగ్యుడగు నాతనిపట్లదలంప! రాఘవా॥

*

*

*

పుట్టిననాటనుండియును పొట్టకు బట్టకు దేవులాడు నే
నెట్లులు నిన్నుఁగొల్వగల నెప్పుడుహయిగనుండుఁబ్రాణమి
క్కట్టులుఁబ్రాసి? నీపరమకారుణికత్వముఁజూపవేల? నీ
విట్లులుచేక్ష చేసివ, మతెవ్వరుప్రాశ్నరునన్ను? రాఘవా॥

తమ్ములఁజూచినట్టిగతిఁ దప్పకఁచూచెద వాశితాళి ని
త్యమ్మునటంచుబల్కుదురు తద్దజ్జలు; వానరశేనఁబోచుమా
రమ్ము నిదర్శనంబుగ విరాజిలెదానికి; మున్నుకీశవం
శమ్ముననై నజస్కంఠనఁబాలక పోయితి నయ్యో! రాఘవా॥

58

*

*

*

ఆటల్ పాటలునిష్ఠమా చిఱులపాఱియంబందుఁ, గామంపున
య్యాటల్ చాలరుచిందుకావనపుఁబాఱియంబందు, నెంచంగ నీ
మాటల్ దప్పమతోండుగోష్ఠియెడఁబేర్చుంబంతగా లేదయా
నీటల్ ముంచెదొ పాలముంచెదొననుక, నీచి తమైరాఘవా॥

59

గానముచేతనిన్ దనుపంగల్గుట కేనలవారదుండనే .
 దానముచేత నీవుప్రమదంబుగనన్ బలిచక్రవర్తినే
 మానముచేత నీదుబహుమానము గాంచుట కర్జునుండనే
 యేనొకనిప్రయోజకుడ, నేగతి నిన్నలలింతు? రాఘవా॥

60

*

*

*

రామపదంబుసోక నొకరాయి వసంబున రామయయ్యె; నా
 రాముమహాత్మ్యమిట్టిదని ప్రస్తుతిసేచుడరంబెయండ్రహ్మా!
 నీమహనీయపాదములు నిత్యముదాదాల్చెడు నామనంబు తా
 నేమి సుభాగ్యమొందెడినొకని యువ్విభులూరు రాఘవా॥

61

రా ఘ వ శ త క మః .

ఇడుమలఁబెట్టితంచు నిను నెన్నఁడు దూఱనయా మహాప్రభూ
కడుదయనీకుఁగల్గుటయె కారణమంచునుదోచుపానీనేఁ
బడుటకు; లోకమెట్టిదా విషతులుతెల్పుఁగఁజాలినట్లు. తె
వ్వఁడు నెఱిగింపలేడనుభవంబై ప్రశస్తృప్రబోజ్ఞ, రాఘవా॥

*

*

*

ఒకనిఁగవీంద్రుఁగాను, మఱియొక్కనిభక్తవరేణ్యుఁగాను, వే
ఱొకనినివాగ్ధిఁగాను, నికనొక్కనిగాయకుఁగాను, లోకమం
దొకనికేనిప్రజ్ఞమఱియొక్కనికుండునటుల్ సృజింతువ
య్యకరుణ నీప్రమానపులనందఱ నద్భుతలీల! రాఘవా॥

ఎందఱులేరు నాటకములెన్నో రచించినవారు భూమిపై;
 అందెదియేనియున్ భవదనంతరసాంచితవిశ్వనాటకం
 బందలి పాత్రసావణమహద్భుతకౌశలరామణీయకం
 బందు శతాంశమైనగలదా? కవియన్ననునీన రాఘవా॥

*

*

*

ఎందులకీజగంబు సృజియించితో, యేమగునోయిదింక, వే
 మెందులకున్ ధర్మి జనియింతు మె, యెందులకేము మృత్యువున్
 జెందుదుమో, మతేమగున్ చెల్లినపిమ్మట? నంచువేచెడిన్
 సందియముల్; విచిత్రమిదిసర్వము మాయలమా! రాఘవా॥

బక్కడ పెండ్లి చేసికొనుచుండఁగ, వేటొకఁడొండుజూపు; నిం
కొక్కఁడుపిండివంట తినుచుండఁగ నొండొకఁడేప్పుగంజికి
ట్లొకనిమేషమందె ముదమొక్కెడ నా రిమొత్తోండుచోటనా!
నక్కతమున్నదోవిధికి నిట్టివిలాసముపుట్టి రాఘవా!

66

*

*

*

ఏదోగంబునులేక యేన్గువలెనెంతేదార్థముంజూపువా
డౌరా! యొక్కనిమేషకాలమునబీస్తయుంట, ఆ పూటకా
హరంబేమియులేనివేదకొక నాడత్యంతభాగ్యంబుచే
కూరక, లక్షలుగూర్చువాఁడుత్రిటి భిక్షుండౌటయంతాడఁగాఁ
బొరబ్బంబనుదానికక్తిగ్రహియింక వచ్చుగా రాఘవా॥

67

మనుజుండిప్పుడు పూర్వజన్మకృతకర్మఫలి పొందునుఖం
బునొడుగుబునొయంచు శాస్త్రములు దెల్పుంగావునన్ సత్యమే
యని భావించునుగాని, బ్రహ్మ సరుచే ఆ కర్మజేయింపనే
లను సందేహముతీసుకున్నయది దేవామెట్టులున్! రాఘవా॥

68

*

*

*

మతములనేకమున్నవనుమాటయథార్థమ; కాని, మా
మతమే ప్రశస్త మవ్యములు మంచివిగావని యెవ్వరన్న స
మ్మతమగునేయుదారమతిమంతున కన్నియు ముక్తిమార్గసం
గతిములెయన్న సత్యమును గన్గొనువాఁడెవ్వరేక రాఘవా॥

69

పుడమిని నేడ్పుతోఁగలుగఁ బూగుషాడంతఁగ్రమక్రమంబుగాఁ
గడుపునకుఁ ధనంబులకుఁగాంతకు నేడ్పుచునుండు; నిట్టలె
ప్పుడుఁగడుదుఖమేగనుచు ముక్తిపథంబున నేగఁడక్కటా!
పుడకలఁగాని పోవదొకొ పుట్టెనుబుట్టినబుద్ధి! రాఘవా॥

*

*

*

ఎవ్వఁడునీపదాబ్జముల నెంతయు నివ్వనుగొల్పుచుండునో
యెవ్వఁడు నీకృపామహిమ నే తనుపొందక ప్రస్తుతించునో
యెవ్వఁడునీకుఁబ్రీతికరమేదియో దాని నె యాచరించునో
యవ్విచులాత్మోఁడొందు ననయమ్మనఖండసుఖమ్మ రాఘవా॥

చేతఁ లేదొకపై సనాకునిధి నూనీతాఁగిభుండేగదా!
 యాతఁడేయిఁకఁదీర్పు నాఋణము సవ్యాజానుకంపామతిఁ
 సీతారాములనెఘ్నఁగొల్తునని నిశ్చింతాంతరంగంబుతో
 సీతమ్మఁ నినుఁగొల్పిగోపన ఘనశ్రీనందెగా రాఘవా॥

*

*

*

క్షీణానఁదించుమానవునకేని హితుండగు మేటిమేటి; త
 న్వేడక మున్నెవేదకు నభీష్టమొసంగెడుదాతదాత; మా
 జాడకస్వామియానతి శిరంబునఁబూనెడుబంటుబంటు; చే
 మోడువుచేసి నిన్గొలుచు పూరుఁడుఁడేపురుషుండు రాఘవా॥

నిన్నెడఁబొసినందులకు నిత్యము శోకమహుల్నిమగ్నయై
యున్న ధరాతనూజంగని యుంగరమిచ్చుచు “తల్ల! నాథుడే
నన్నిటులంపె నీకడకు; నమ్మికపుట్టఁగదీని నిచ్చినాఁ”
డన్న సమీరపుత్త్రంగని ఆయామ యెంతగసంతసింఁచెనో!
యెన్నఁగనట్టి బంటు మఱియెవ్వఁడుగలుగుమీరాకు? రాఘవా॥

*

*

*

ఎక్కడనెప్పు “రామ” యను నెవ్వరిపల్కును విన్నదత్క్షణం
బెక్కడలేనిమోదమున నెంతయొపొంగుచు “రామ!రామ!” యం
చక్కడకేగిపాడుచును నాడుచుఁజొక్కుచు నశ్రుధారలఁ
గ్రక్కనరాల్చు పావనిముఖాంబుజమెన్నఁడుచూతు? రాఘవా॥

భాగవతాదిసుప్రథితభక్తి సుధారసపూర్ణ కావ్యముల్
 బాగుగనిచ్చులుంజదువువాడ, ననిర్వచనీయమాముదం
 బేగనువాడఁగాని, మదినింకను నిశ్చలభక్తి లేదయో!
 యేగతి నీభవాబ్ధిఁదరియింకఁగనోపుదునయ్య? రాఘవా॥

*

*

*

ఆసలఁగెల్వనేరక మనోశ్వముత్రిప్పినయట్టులేగి యా
 యాసము నెంతపొందితిన్ యంనులకెంతవిచారమయ్యెనో
 వీసముదాచకుండ వినిపించుచుసర్వము, నీకుఁమొక్కెడఁ
 దాసునితత్పలన్నియును దండముతోసరిగాఁగ రాఘవా॥

ఎప్పుడో చావు తప్పదని యెవ్వరెఱుంగరు? కాని, మత్తులై
యెప్పటికప్పుడేమఱచి యెన్నో యకార్యములూచరించుచున్
జెప్పంగరానిబాధపడి చేసినవానికి నేడు రెండవో!
యెప్పుడు మొదలుచ్చుచియేదన భక్తి యగాదె రాఘవా॥

78

*

*

*

అనయంబున్ భవదీయపాదకమలధ్యానామృతౌబానుచున్
వనిలో నిన్ గని; నీమపాదుకలకుంబటంబుగట్టించి, వా
నిని శీర్షంబునమోచి తెచ్చి, యలసందిగ్రామమంగుండి భ
క్తిని నీవేరనెకార్యముల్ సలిపి, కీర్తిగన్న ధన్యాత్ము స
ద్గుణరాశిన్ భరతున్ నుతింప విధిశక్తుల్ చాలునే! రాఘవా॥

79

“తమ్ముడ! చూడుమీనగలు ధాత్రిజవేమొ కపీంద్రులిచ్చి నా
రిమ్ముగ” నంచునీవనఁగ, “ఎల్లపుడేనభినందనంబు పా
దమ్ములకాచరించుటను దప్పనివాడనుగాన, అందెలా
యమ్ముడియేమొ చెప్పఁగల సన్యవిభూషణెఱుంగ నెంతమా
త్రెమ్ము”నటన్న లక్ష్మణుని ధన్యతయొంతనచ్చు! రాఘవా॥

80

*

*

*

బ్రదికెడిమూఁడునాళ్లు జవరాడ్రకొ కల్మిక్కి దేవులాడుచున్
మది నుపశాంతియన్న దణుమూత్రమెఱుంగక దుర్వ్యయంబొస
ర్చెదరు స్వకాలమంతయు భరిత్రినబెక్కుదు; నీతిఁబూర్తిగా
వడలిరి; యెంత ఘోరకలి! పాపవె దుర్దశ నెల్ల రాఘవా॥

81

ఎన్ని పరీక్షలందు జయమెత్తిన, వేతనమెంతతెచ్చిన్
మన్నననెంతపొందినను మాటలనెంతటినేర్పుఁజూపినన్
పున్నెమునొందలేడుగద పూరుషుఁడెచ్చడనీతిలేనిచో;
తిన్నఁగదిద్దిమానవుల దేశమహోన్నతిఁగూర్పు రాఘవా॥

82

*

*

*

కాశికినేగుమాత్రమునఁగల్గునెముక్తి? విభూతిచేతనే
యీశునిమెప్పునొందఁగలమే? జపమాలనుదిష్ఠినంతనే
యాశలు దూరమైనవియె? అత్మవిశ్వాదిగన్నవాఁడె స
ర్వేశునికిఁబుడైనను, పయివేవములెందులకోయి! రాఘవా॥

83

తనపెండ్లామొ, కొమారుడో, కొమరియో, తన్నెంచువారో, ప్రియం
 బునుబుట్టించు మతెన్నోచేసి మరణంబుగన్గవేళన్ సరుం
 డనుతాపాలత ప్తచిత్తుడయి వేదాంతంబుభాషించుచున్
 ఘననై రాగ్యవిధాబుజూపునహవః! కానెప్పుగోపేగదా
 దినముల్ చన్నకొలంది! మోక్షమెటుపొప్తిపించున్? రాఘవా॥ 84

*

*

*

కలిమిగాంతనుగోరగూడదని లోకబంధు శ్రీరంగసి
 తులుచెప్పంగబ్రవీమలైన ఘనులుండుర్గాని, వారింద్రియం
 బులకుదాసులుగారె? యక్కటకలా! పూర్వంబునంగొన్నివే
 శల చకానీదులైన కొందతాశలను నీడంబాలికే? రాఘవా॥ 85

అనుకూలంబగువేళచేకుఱుమెనా, యర్థంబులేకుంటయో
తనవారేమనుకొందులోయనెడి సంత్కాసిబా యేహేతువో
తనతున్నప్పుడెవండుగాని పరకాంతాశ్రీకుకుండేయగున్!

మనసున్ గెల్చినవాడెవో యదును సంభావింపఁగన్! రాఘవా॥ 86

*

*

*

ఎనొకసంగతిదలఁచ, నీవుమఱొక్కటియూచరించిన
తైల విచారమున్ వినుగుసందుచు దూఱితిబుద్ధిలేక నిన్;
కాని, భవత్కృతంబయిన కార్యమే మేలయి చాటెనీకృష్ణన్,
నేనె దురూహపాలగుట నిక్కము, నామతిదిన్దు రాఘవా॥

తాచవిషత్తులబ్ధినను దైవముఁదిట్టినె బుద్ధిమంతుఁడౌ
 నరుఁడెవఁడేనియున్-? ఘనఘనాఘనగర్జన మర్చకాభిరీ-
 వెఱపుఘటించుఁగాని యది వృష్టినిగోరు కృష్ణవలాభికి
 గరముప్రవృత్తాదదాయకముగాదె జగజ్జనపాల! రాఘవా॥

88

*

*

*

ఎవఁడొయొకండు నింద యొనరించెనటన్న విధంబెఱింగి నీ
 వవనిజగర్భిణీవిడిచి యప్పుడ కాననమందుడించిరా
 నవరజఁడైన లక్ష్మణున కానతి యిచ్చితివంట! ధర్మమా?
 భువిసుతవంటిమానినె భూవిషత్తులు గల్గజేయు నీ
 వెవనిఁకదయార్ద్రమతిసేలఁగఁబూనుచువయ్య! రాఘవా॥

89

తప్పుడుమింపునుయ్య దయదప్పినవాడవటంటి నీ
 వొప్పులకుప్పవో లెజిగియుండియు; రాజ్యములోనియొక్కడే
 నొప్పునికార్యముఁ పలుపకుండు విభుండవుగాన వీడినా
 వప్పుడు జానకీరమణి; సంతియగాని కృపారఫంబు నీ
 కెప్పుడులోటుగాదనుచు నెవ్వరెఱుంగనివారు? రాఘవా॥

90

*

*

*

నీతనుగాని యన్యసతిఁజెందని ధర్మపరుండవౌటచే
 ఆతత్వమైనప్పేమమున నామెనుబోలినపైడిబొమ్మనే
 నీతగ్రబ్బకొనుచుకొని చేసితి వాహాయమేధయాగమున్;
 నీతిని నీకు సాటియగు నేత యెవండు గలండు? రాఘవా॥

91

“అమ్మా నీవిటనుండి బాధపడవేలా? నిన్ను నా వీపుపై
 నెమ్మనివ్దాలిచి సత్వరంబ పతిసాన్నిధ్యంబునంజేర్చు నా
 పమ్మా” యంచతిభక్తి బావని తను బాంధ్వింశగా, “నాదుడే
 హమ్మద్దాదాఁగఁగఁబ్రాణనాథుడొక్కడే యర్హుం” వటంచన్ననీ
 తమ్మద్దాదాదాఁగలట్టి కాంతకలదే ధాత్రీస్థలి? రాఘవా॥

92

*

*

*

అనయాము యోగిమానసములందుఁజరించెడి నీపదాబ్జముల్
 ననునిఁకధన్యజేయుటకు నా కఠినంపుచునన్సుండఁగూ
 డ నిలుపఁగా దయామతిఁగడంగితివోర! భవత్సర్వోపకా
 రనిరతి సన్నతింపఁగదఁతంబొకా యెవ్వరికైన? రాఘవా॥

93

నీ నమ్రత్వము, నీ దయానుయతయున్, నీ శాంతిసంపత్తియున్
 నీ నిష్ప్రదహోపకారమతియున్, నీ శౌర్యధైర్యంబులున్
 నీ నిశ్చలధర్మబద్ధతయు, వర్ణింసంగ దక్షుండనే?
 యానందగుబును బట్టలేకెఱులొ పద్యాల్లుడున్ రాఘవా॥

*

*

*

ఎన్నోరీతులవేడుచుంటిగద సన్నేనేళ రక్షింతువో
 మున్నాగాహమునోటఁజిక్కినగజంబున్ గాచినావంట యా
 పన్నతాళి! భవత్యైపారససుధావారాశికిన్ లోటురా
 దన్నా యిప్పుడు బిందువొక్కటి వ్యయంబైఁంతనే రాఘవా॥

చేయఁగ నేర జన్మములు; చేయఁగ నేరఁదపంబు నెన్నఁచున్
 చేయఁగ నేర దానములు; చేయఁగ నేరను తీర్థయాత్రలన్
 చేయఁగ నేర శాస్త్రములు చెప్పినవొప్పునఁ గర్మమెద్దియున్
 మాయలులేక తెల్పితిని మాయలు పన్నక పోవు, రాఘవా॥

*

*

*

వనితార్థంబులఁదిట్టిపోయుదురు సర్వానరమూలంబులం
 చును; నిక్కంబరయంగ జిత్తమె నరున్జోద్యంబుగాఁదిప్పుడున్
 ఘనకష్టాన్వితఁడేయుచుండునని వల్కంఁగాఁదగున్; ధీరునె
 వ్వనిఁగాంతాకనకప్రభావము కలంపంజాలెడున్? రాఘవా॥

తనుమోహించినరంభకుశకుడు ముదాఁజిక్కనే? వరూ
ధిని బల్కిందనుఁగాఁగిలించినను దా ధీరత్వమునాఁసెనే
ఘనుఁడౌ నాప్రవరాఖ్య విప్రుఁడు? మహాకామార్యైవే
డిన చిత్రాంగిని రాసుతుండెననాఁడే తొల్లి? రాఘవా॥

98

*

*

*

మున్నుత్రిశంకభూవరుని పుత్రుఁడు వై భవమెల్లఁబాసి యె
న్నెన్నియొ దుస్సహపదలనేనియుఁగాంచెనుగాని, కల్పితై
యెన్నఁడాబాంకలేమ; జనకేష్టితసిద్ధికి నిర్వరాజ్యమున్
గ్రన్ననవీడి శాశ్వతముగా అవివాహితుఁడై మహాధర్మి
వన్నెకునెక్కఁబీడ్ముఁడును; వాఁడె జన్మములన్న రాఘవా॥

99

మానుషజన్మదుర్లభము మాధవసేవను మానబోకుడో
మానవులారయంచు మతిమృతులు పల్కుదురై ననేమి! య
జ్ఞాతులకెట్లుకల్గు నువిచారము వీక్ష్యపలేకపోయిన్? 100

*

*

*

అన్న మొ రామచంద్రయని ఆరటమొందెను దీనమానవున్
గన్నపుడేవగించుకొని గంజియుఁబోయఁడ తిట్టిపంపి, సం
భర్తుఁడువచ్చేనేని తమవంశము జన్మము నిల్లు ధన్యతన్
గన్నటులెంతయో ముదముగాంచుచు వానికనేకరీతులన్
మన్నసేయువారిఁగన, మండును నాయొడలెల్ల! రాఘవా॥ 101

పదపదరాఘటంచు ధనవంతుల సేవకులీడ్చుచుండగా
 సదయతేజాడచేయనుచుఁ జాగిలిమొక్కచుఁబొట్టొసమే
 గద యవమాసమెంతయినఁగాంచి శరీరింతు? దరిదుల్లక్కటా!
 ఉదరమునిచ్చి యన్నవిడకుండుట న్యాయమెనీకు? రాఘవా॥

102

*

*

*

అన్నముపెట్టవయ్య యని ఆశోని వేడిన మూలవాని రా
 వన్నయటంచు సోదరునియట్లు ముదంబున వానికష్టమున్
 గ్రన్ననఁదీర్చి నీవదముగాంచెను మున్నొకభూపుండవైరా!
 యెన్నఁగరాని జానమది! యెప్పుడు కల్గునొనాకు? రాఘవా॥

103

కొంపలు కాలుగున్నపుడు గొబ్బననచ్చటికేగి, మంటల
దెంపుననార్చగాఁగఁడని దీనులయాన్ని దీర్ఘబోవుట
యింపగునేవ దేవునకు; నెంతయొ దవ్వుననుండి కర్మయో
గంపుఁబ్రక స్తిగూర్చిపలుక హరిశేవనమానె? రాఘవా॥

*

*

*

మనసొకశోఁతివంటిదని మాన్యులు శాస్త్రములందుఁజెప్పినా
రనుభవజన్యమైనభటుకయ్యది; యేలన, దైవమందు నొ
క్కనిమిషమైన నిల్వక విఘాతములఁగలిగించు భక్తుఁడై
మనజతనంబుల నలుపు మానపుచి త్తము! బత్తిత్రాటనా
మనసునుగట్టి గట్టిగను మంచిదిగానొనరింపు రాఘవా॥

ఎందఱును ప్రవర్తులౌ మహింబరిపాలనసేయలేదె, యి
కెందఱో చేయమండఁగవమే! మఱిచేసెడివారు గల్గలే!
యెందును రామరాజ్యమునకిడు త్రికాలములందునుండదం
చెందఱో విజ్ఞులందుగద యెంతమహత్కృడవోయి! రాఘవా॥ 106

*

*

*

అనుమతుమాధురీభరితమై, పరమరాద్యుత్పత్తియుక్తమై
మునిజనకీర్తనీయునుయి, భూవిమలప్రదహంత్రరాజమై
తనరెడు నీదునామము సదాస్మరియించుచు నీకునిష్ఠమా
శునులనె నిర్వహించుచును పరిలక్షేయపె నన్ను రాఘవా॥ 107

నీర

రా ఘ వ శ త క ము .

జనమంచ్యన్వయమందుఁబుట్టితిని లక్ష్మ్యంబాసుగర్భంబునన్,
ఘనుఁడౌవెంకటరామయార్యుఁడు సుధీగణ్యుండు మాతండ్రి; న
జ్జనసంచోహవిధేయతాన్వతుఁడ, వైశారద్యశరామ్యుండ; ని
ర్మనుఁడన్, జ్ఞానవిహీనమానసుఁడ, సీతారామయాభ్యుంజ, నే
వినతుల్లేసేయుచు నీకు నీకృతి సమర్పింతున్ బ్రభూ రాఘవా॥

108

(శ్రీ)రాఘవశతకము సర్వము సంపూర్ణము.

